

prográmma
program

Johttisápmelaččaid listu **Válgabire 2 - Ávjovárri**

Flyttsameliste
Valgkrets 2 - Ávjovárri

Sámediggeválga
Sametingsvalget

2009

Boazodoallu lea earenoamáš ealáhus eará vuodđoaláhusaid ektui, ja dan dihte leat boazodoalus maid earenoamáš dárbbut. Johtsisápmelaččaid Listu (JSL) vuodđuda politihkas ahte ealáhusa ovdáneapmi galgá dáhpáhuvvat luonddu rájjiid siskobealde ja ealáhusa iežas prinsihpaid mielde. Boazo-ealáhusas leat čielga rievttit mat leat vuodđu-duvvon geavaheami ala áiggiid čađa ja ealáhusas ferte alddis leat geatnegasvuohta hálddašit iežas rivttiid. JSL áigu ovtasbargat eará ealáhusaiguin fuolahit vuodđoaláhusaid rivttiid ja ekologalaš, ekonomalaš, sosiálalaš ja fágalaš beroštumiid.

Boazodoallu

Johtsisápmelaččaid listtu politihkalaš áigumuš lea:

- ✓ boazodoallu galgá leat iešbirgejeddji ja ovdánit boazodoalu ealáhusa eavttuid mielde
- ✓ boazodoalloláhka galgá heivehuvvot nu ahte ii leat vahágin boazodoalu ovdáneapmái ja boahtteáigái
- ✓ odđá stuoradiggedieđáhus boazodollui ferte vuoruhuvvot
- ✓ boazodoallu galgá mielde stádaeiseváldiiguin ráđđádallámiin mat gusket láhk-arijevademiide ja eara stuora áššiin mat gusket boazoguohtun gáržžidemiide
- ✓ nannet boazodoalu arbevirolaš rivttiid ja geavaheami, doalahit ja bisuhit boazodoalu bearašealáhusan.
- ✓ suodjalit dálá boazoguohtuneatnamiid ja geahččalit gávdnat odđá guohtuneatnamiid/guovlluid
- ✓ ráfáiduhtton guovlluid (rájjiid) luvvet boazoguohtuneanan
- ✓ heaitihuvvon eatnamat eanandoalus, militeara suodjalusas, ruvkedoaimmain jnv galget luvvejuvvot boazodollui
- ✓ ealuid suvdin pramain sulluide ja njárggaide galgá šaddat bistevažžan

Reindriften er en spesiell næring i forhold til andre primærnæringer, og derfor har reindriften også spesielle behov. Flyttsamelistas politikk er bygd på at utviklingen i næringen skal skje på næringens egne premisser innenfor naturgitte rammer. Reindriftnæringen har klare rettigheter som er bygd på sedvanerett gjennom tidene og næringen må derfor selv få rett til å forvalte sine rettigheter. Flyttsamelista vil samarbeide med andre næringer å ivareta primærnæringens rettigheter og økonomiske, sosiale og faglige interesser.

Reindrift

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ reindriften skal være selvberget og reindriften utvikling skal skje ut ifra næringens egne premisser
- ✓ reindriften skal tilpasses og endres slik at den ikke er til ulempe for reindriften utvikling og fremtid
- ✓ arbeidet med ny stortingsmelding for reindrift må prioriteres
- ✓ reindriften skal ha konsultasjoner med staten i arbeidet med lovendringer og andre store saker som berører innskrenkning av beiteområder
- ✓ reindriften har vært og er fremdeles en familienæring. Reindriften tradisjonelle rettigheter og sedvanebruk skal styrkes
- ✓ verne eksisterende reindriftnæringer og finne nye reinbeiter/områder
- ✓ fredete områder skal frigis til reinbeiterområder.
- ✓ områder som avsluttes i jordbruket, militærrområder, gruedrifter osv skal tilbakeføres til reindriften
- ✓ sikre vedvarende pramming av rein til øyer og nes
- ✓ jakt med hund tilpasses innenfor høstbeiteområdene og forbys der det er

- ✓ heivehit rievssatbivddu beatnagiiguin čakčaguohtuneatnamiin ja gielidit gos lea dárbu. Heivehit beanavuodjima dálveguohtuneatnamiin
- ✓ galget ráhkaduvvot njuolggádusat jea-gelbordimii, ja moht bohccuid bibmet suinniiguin
- ✓ unnidit ja heivehit boráspiirelogu nu ahte boráspiiret eai goarit vuodđoealáhusaid, ja bargat rievdadit duodášangáibádusaid
- ✓ juohke boazoeaiggát galgá ieš oazžut vahága ovdas mávssu
- ✓ rievdadit luondduvahát doarjjaortnega
- ✓ elliidsuodjalanálhka galgá heivehuvvot boazodollui
- ✓ lasihit árvaloktema ja márkanfievrrideami boazodoalus, duojs ja mátkkoštan- ja árbeviroláš lassi ealáhusas
- ✓ heivehit boazologu guohtuneatnamiidda ja boazoeaiggádiid iežaset máhtu mielde ja eaktudit ahte boazodoallolága intensšuvdna ollášuhtto
- ✓ boazologu heiveheamis ferte váldit vuhtii guohtuneatnamiid vahágahtimiid, boráspiireválttisvuodaid ja eará sisabáhkkeamiid go guoská biergobuhtádeapmai
- ✓ geahpedit vearu ja divvágiid boazodoalus seammaládje go eará vuodđoealáhusain. Ealáhusa fievrut dohkkehuvvovjit ollislaččat bargoneavvun
- ✓ sámediggi ii galggá hálddašit boazodoalu dán válgáigodagas, dat galgá hálddašuvvot nugo odne
- ✓ ásahuvvo sierra boazodoalu kommišuvdna mas lea earenoamaš máhttu boazodollui

Boazodoallonuorat

Johtisápmelaččaid listtu politihkalaš áigumus lea:

- ✓ buohtalas álggahanoassái galget buot doarjjaortnegat ja rievtit maid čuovvut
- ✓ easkaálggaheaddji nuorat galget ekono-

behov. Kjøring med hunder i vinterbeiteområder må tilpasses

- ✓ det skal utarbeides retningslinjer for sankning av lav, og fóring av rein med høy
- ✓ rovdyrbestanden må minskes for å unngå at rovdyrene ødelegger primærnæringsens eksistens og forvaltningspraksisen når det gjelder dokumentasjonskrav og erstatningsutmåling må endres
- ✓ hver reineier må selv få dekket for tap av egen rein
- ✓ naturskadestøtteordningens forskrifter må endres
- ✓ dyrevernsloven må tilpasses reindriften
- ✓ øke verdiskapningen og markedsføringen i reindriften, duodji og reise- og tradisjonell tilleggsnæring
- ✓ tilpassning av reintallet må skje i forhold til beiteområdene og etter kunnskapen til reindriften og det forutsettes at reindriftslovens intensjoner oppfylles
- ✓ i arbeidet med tilpassning av reintall må det i henhold til produksjonskrav tas hensyn til inngrep i beiteland, rovdyrproblematikken og andre inngrep
- ✓ skatte- og avgifts lettelser i reindriftnæringen skal være på lik linje med andre næringer. Kjøretøy i næringen må godkjennes som fullverdige driftsmidler
- ✓ sametinget skal ikke forvalte reindriften i denne valgperioden, reindriften skal forvaltes slik som idag
- ✓ det skal etableres egen kommisjon med spesialkompetanse i reindrift

Reindriftsungdom

Flyttsamelistas har som politisk målsetting:

- ✓ alle sider ved reindriftslovens rettigheter skal også følge sideordnet rekrutteringsandel
- ✓ ungdom som begynner i næringen, må sikres økonomisk, slik at de ikke trenger å ha en ekstra jobb ved siden av

- ✓ malaččat sihkarastejvvot vai eai dárbbat liigebargguide mannát
- ✓ nannet ja loktet árvodássái boazodoallonuoraid geain iileat siidaoassi
- ✓ sámedikkis galgá maid oahppo stipeandaortnet nuoraide omd. duojis ja boazodoalus
- ✓ boazodoallolága párágráfat buohtalas álggahanoassái galget čuovvoluvvot
- ✓ rahpát eambo orohagaid vai boazodoallonorat čáhket álgit boazodollui

Boazodoallonissonat

Johttisápmelaččaid listtu polihtihkalaš áigumuš lea:

- ✓ nannet ja loktet nissonolbmuid oasálastima boazodoalus
- ✓ nissonolbmuid árbevirolaš oahpeheapmi bearrašii lea deahálaš
- ✓ nissonolbmuid bargu boazodoalus galgá dohkkehuvvot boazodoalu ealáhus rehketdoalus
- ✓ nannet nissonolbmuid buohtalasealáhusaid

Nuppástuhtinprográmma

Johttisápmelaččaid listtu polihtihkalaš áigumuš lea:

- ✓ guhkidit ja buoridit nuppástuhtinprográmma boazo eaggádiidda, dehe lonuhit dan eará ortnegii mii attášii nuppástuhttiide bisteváš bargosajiid, ja ochat vejolašvuoda ovdaláiggi mannát ealáhahkkii
- ✓ doalahit heaitihandoarjjaortnega ja heivehit dan siidaosiide ja orohagaid dárbbuid mielde
- ✓ ođđá gelbbolašvuodaguovddaš luonddu ja boazodollui galgá heivehuvvot sidjiide geat leat heaitán ja geat välljejit heaitit boazodoalus

- ✓ sikre og fremme deltagelse i reindriften for de reindriftingsdommene som ikke har siidaandel
- ✓ sametinget skal ha utdanningsstipend også i duodji og reindrift
- ✓ reindriftingslovens paragrafer for sideordnet rekrutteringsandel må oppfølges
- ✓ åpne flere beiteområder slik at flere reindriftingsdom har plass til å begynne i næringen

Reindriftskvinner

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ sikre og øke kvinners deltagelse i reindriften
- ✓ kvinners tradisjonelle opplæring til familien er viktig
- ✓ kvinners arbeid i reindriften skal synliggjøres i næringsoppgaven for reindrift
- ✓ støtte kombinasjonsnæring til kvinner

Omstillingsprogrammet

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ omstillingsprogrammet for reindriftingsutøvere skal forlenges og forbedres, eller erstattes med en annen effektiv ordning slik at omstillere sikres varige arbeidsplasser, og gis mulighet for førtidspensjonering
- ✓ ordningen med avviklingstilskuddet skal opprettholdes og tilpasses etter siidaandelers og siidaers behov
- ✓ det nye kompetansesenteret for natur og reindrift skal tilpasses dem som har avviklet og velger å avvikle reindriftnæringa

Andre næringer

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ støtte opp om små foretak/enkeltmannsforetak

Eará ealáhusat

Johttisápmelaččaid listtu politihkalaš áigumuš lea:

- ✓ doarjut unna fitnodagážiid ja ovttaska-solbmuid doaimmaid
- ✓ ásahit ja nannet ođđá bargosajiid nissonolbmuide
- ✓ galgá ásahuvvot sierra doarjjaortnet nissonolbmuide vuodđo ealáhusáiguin
- ✓ duddjon vuodđo ealáhusáide galgá dohkkehuvvot duodjeregistárii
- ✓ láhččēt dili bargosajiide gos báikálaš riggodagat geavahuvvojit ja gárvvistuvvojit
- ✓ buoridit gulahalláma ealáhusáid gaskás

Areála- ja luonddugáhtten

Johttisápmelaččaid listtu politihkalaš áigumuš lea ahte:

- ✓ bidjat olu návccaidda luonddusuodjáleapmái
- ✓ asttoáiggemeahcásteapmi ferte heivehuvvot boazodoalu dárbbuide ja luonddu birrašii
- ✓ ruvkedoaimmat dahje doaimmat mat billistit boazoguohtuneatnamiid galget álggu rájes juo čadáhuvvot ovtasráđiid siidda boazoeaiggádiiguin
- ✓ gáržžidit ja heivehit doaimmaid mat bistevaččat billistit luonddu
- ✓ gáržžidit ja heivehit boazodollui bievla vuodjima mehciin. Bievlavuodjin mii ii guoska ealáhusáide gildojuvvo dálveguohtuneatnamiid siskobealde, earret vuodjima boares traktorluottaid mielda
- ✓ dutkammat boazoguohtuneatnamiin galget čadáhuvvot ovtasráđiid siidda boazoeaiggádiiguin
- ✓ mii doarjut suodjalanguovlluid álbmotmehcciin muhto njuolggáduusat galget heivehuvvot árbevirolaš boazodollui ja eara ealáhusáide
- ✓ dálkkádatrivdan lea duođalaš áitta boazodoalu ektui. Buoremus máhttu mii lea gávdnamis ferte váldot atnui einnoston

- ✓ legge vekt på etablering av arbeidsplasser for kvinner
- ✓ det skal etableres egen støtteordning for kvinner i primærnæringer
- ✓ duodji til primærnæringer må godkjennes til duodjeregisteret
- ✓ tilrettelegge for arbeidsplasser der lokale råstoffer utnyttes
- ✓ etablere bedre kommunikasjon mellom næringene.

Areal- og natrurvern

Flyttsamelistar har som politisk målsetting:

- ✓ alle må bruke mere ressurser for å verne naturmiljøet
- ✓ tilbud innen rekreasjon- og friluftsliv skal tilpasses reindriften og naturmiljøet
- ✓ reindriften skal allerede i startfasen inkluderes i gruvedrift eller annen virksomhet som på lang sikt er ødeleggende for naturen
- ✓ det skal legges vekt på å begrense aktiviteter som gir varige skader på naturmiljøet. Barmarkskjøringen utenom næring forbyes på vinterbeitene, unntatt på eksisterende gamle traktorveier
- ✓ forskningsplaner i reinbeiteområder skal utarbeides i samarbeid med siidaens reinere
- ✓ vi støtter verneområder i nasjonalparker men retningslinjene må tilpasses tradisjonell reindrift og andre næringer
- ✓ klimaendringer er en alvorlig trussel mot reindriften. Best mulig kunnskap må tas i bruk for å forutsi og møte de utfordringene som fremtidige endringer i klimaet vil medføre for reindriften. Vi vil derfor støtte opp om at EALÁT programmet videreføres for å integrere vitenskaplig kunnskap med reindriften egne kunnskaper om klimaet. På den måten bygges opp kompetanse om klima-

dihte ja heivehan dihte boazodoalu boahtevaš dálkkádatrivdamiid ektui. Mii evttohit dan dihte ahte EALÁT prográmma ovddiduvvo viidáseappot ovttaastahhtin dihte dieđalaš máhtu boazodoalu árbevirolaš máhtuin Dainna lágiin ášahuvvo baikkalaččat máhttu dálkkádatrivdamiid ektui mii sáhtá váldot vuhtii baikkalaš hálddašanplánain.

Dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat

Johtisápmelaččaid listtu politiikkalaš áigumuš lea ahte:

- ✓ sámi álbmogii galgá buorre dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus fálašat iežasat gillii
- ✓ aerálasisábáhkemat, boráspiirevátissvuodát ja eará sisábáhkemat mat daguhit sosiála ja dearvvašvuoda váikkuhusaid boazosámiálbmogii galget vuhtii váldojuvvot

Oahpahus, giella ja girku

Johtisápmelaččaid listtu politiikkalaš áigumuš lea ahte:

- ✓ boazodoalu boarrasiidgeardi lea mávssolaš oassi boazodoalloservvodagas. Sin dili galgá nannejuvvot sámi árbevirolaš eallinvuogi mielde, ee. galget sii beassat leat fárus ealáhusás nu guhká go lea vejolaš
- ✓ sámi árbevirolaš oahpahan- ja bajásgeassinvuogit galggáše eambo geavahuvvot skuvllain. Mánáidgarde- ja skuvlafáládagat galget heivehuvvot boazosápmelaččaid dárbuide. Vuodđoskuvlajahki ferte heivehuvvot boazodoallojagi dárbuid ektui
- ✓ Sámi Joatkkaskuvllaide, Boazodoalloskuvllii ja Sámi Alláskuvllii galget lasihuvvot oahppofáládagat, ja buot ohccit galggáše ožžut skuvlasaji erenoamážit surggiide mat eai gávdno eará skuvllain
- ✓ ášahit oahppofáládagaid mat ovddidit boazodoalu
- ✓ bisuhit oahpahalliidsajiid vuodđoaláhu-

endringer lokalt som kan tas i bruk i lokale forvaltningsplaner

Helse- og sosiale tjenester

Flyttsamelistar har som politisk målsetting:

- ✓ den samiske befolkning må ha et godt tilbud på helse- og sosialtjenester også på sitt eget språk
- ✓ sosiale og helsemessige konsekvenser skal ivaretas hos den reindriftssamiske befolkning som følge av hva alle arealinngrep, rovdyrproblematikk og andre inngrep fører til

Utdanning, språk og kirke

Flyttsamelistar har som politisk målsetting:

- ✓ reindriftas eldre er viktige ressurser i reindriftsamfunnet. Deres situasjon skal styrkes i forhold til tradisjonell samisk levemåte, f.eks skal de kunne ta del i reindrifta så lenge som mulig
- ✓ tradisjonell samisk lærings- og oppdragsmetode bør brukes mer i skolen. Barnehage- og skoletilbudene skal tilrettelages etter behov som reindriftsfamilier har. Grunnskoleåret må tilpasses reindriftsårets behov
- ✓ på Samisk Videregående Skoler, Reindriftsskolen og Samisk Høgskole skal det være mulig å få i gang flest mulig linjer til fagområdene, samt at alle søkere sikres skoleplass, især til linjer som ikke finnes på andre skoler. Det skal også etableres nye fag som utvikler reindrifta
- ✓ lærlingordningen i primærnæringer skal opprettholdes og disse skal være likestilt med lærlinger i andre fagområder med tanke på lærlinglønn
- ✓ samisk språk skal prioriteres på alle nivåer
- ✓ holde fast ved den gamle liturgi, verne om og fremme kirke- og menighetsarbeid

- sáin, ja sii galget buohtastattot eará oahpahalliiguin go guoská oahpahalliid báikái
- ✓ sámejiella galgá vuorohuvvot juohke dásis
 - ✓ doalahit dan boares liturgiija, ja suodjalit ja ovddidit girko- ja searvegottibarggu earenoamažiid nuoraid ja boarrásiid gaskás. Risttálašvuohta galgá ain bisuhuvvot guovddážiis skuvllas ja mánáidgárddiin

Astoáigi, faláštallan ja kultuvra **Johttisápmelaččaid listtu politihkkalaš áigumuš lea ahte:**

- ✓ ásahuvvo kulturguovddáš boazodoalu vástte, gosa maid Boazodoallohálddáhhus ja boazodutkan guovddáš čáhkehuvvo
- ✓ boazodoallo hálddáhhus berre sirdojuvvot boazosámi guovddášbáikkiide
- ✓ ealáskahttit ja seailluhit árbevirolaš verdevuođa gaskkál dáloniid ja boazosápmelaččaid sihke dálve- ja geasseorohagáin
- ✓ nuoraide galget ásahuvvot doaimafáládagát gos eai geavahuvvvo gárrenmirkot
- ✓ faláštallanbargguid lea hui deahálaš doarjut, ja earenoamažiid daid bargguid maid eaktodáhtolaš searvvit ovddidit faláštallan- ja giliservviin

Vuoigatvuodát eatnamiidda ja čáziide

Johttisápmelaččaid listtu politihkkalaš áigumuš lea ahte:

- ✓ vuoigatvuodát eatnamiidda ja čáziide galget čadnojuvvot vuodđoalášuáide árbevieru bokte
- ✓ boazodoalu dárbbut galget vuhtiiváldojuvvot báikálaš eana ja čáhce hálddašeamis dain báikkiin/giliin/suohkanin maid boazodoallu geavaha
- ✓ boazodoallo rievttit galget nannejuvvot buot láhka- ja láhkaásahusbargguid oktavuodas sihke suohkanlaš ja regionála oktavuodas
- ✓ njuolggádusat álbmotmehčiin fertejit heihuvvot árbevirolaš geavaheapmai

spesielt blant unge og eldre. Kristenommen skal i skoler og barnehager gjeninnføres slik det har vært

Fritid, idrett og kultur

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ det skal etableres et kultursenter for reindriften som også kan romme reindriftsadministrasjonen samt forskningssenter for rein
- ✓ reindriftsadministrasjonen bør flyttes til de reindriftssamiske kjerneområdene
- ✓ levendegjøre og verne om den tradisjonelle «verdde» relasjonen mellom fastboende og reindriftssamer både på vinter- og sommerbeiteområder
- ✓ det skal etableres rusfrie aktivitetstilbud for ungdom
- ✓ det er viktig å støtte opp om idrettsarbeidet, og spesielt det arbeidet de frivillige lag og foreninger står for

Retten til land og vann

Flyttsamelista har som politisk målsetting:

- ✓ retten til land og vann må knyttes til primærnæringer etter sedvanebruken
- ✓ det må tas hensyn til reindriften i lokal forvaltning av land og vann i de steder/bygder/kommuner reindriften bruker
- ✓ reindriften rettigheter må bevares i arbeidet med alle lov- og forskriftsarbeider både i kommunal og regional sammenheng
- ✓ retningslinjer til nasjonalparker må tilpasses tradisjonell bruk

Johttisápmelaččaid aid listu – Válgabire 2 Ávjovárri

Flyttsameliste – Valgkrets 2 Ávjovárri

Nr	Namma	Riegádan	Johtolat/Orohat	Suohkan
1	Per A. Bæhr	1944	Gaskajohtolat	Guovdageaidnu
2	Anders Somby jr.	1960	Skuohtanjårga	Karášjohka
3	Berit Marie P. E. Eira	1968	Oarjjabealejohtolat	Guovdageaidnu
4	Ann Helen G. Johansen	1990	Njeaidán	Poršångu
5	Anne Jannok Eira	1963	Spierttagáisá	Karášjohka
6	Mihkkal Ovlla M Sara	1979	Nuortabealejohtolat	Guovdageaidnu
7	Nils Jovvna Eira Meløy	1975	Skáiddeduottar	Karášjohka
8	Anne Kristine Eira Utsi	1970	Spierttagáisá	Poršångu
9	Ann Kristine Sara Bongo	1977	Gaskajohtolat	Guovdageaidnu
10	Ravna Kristine Anti	1980	Spierttagáisá	Karášjohka
11	Per Anders N. Guttorm	1966	Njeaidán	Poršångu
12	Inga Biret Márjá Triumf	1990	Oarjjabealejohtolat	Guovdageaidnu
13	Anna Ravna Gaup	1966	Låhtin	Karášjohka
14	Marit Kirsten M J Sara	1974	Nuortabealejohtolat	Guovdageaidnu
15	John Tor Gaup	1960	Boalotnjårga	Karášjohka
16	Hans Ole N Eira	1972	Gaskajohtolat	Guovdageaidnu
17	Anders M Lango	1963	Nuortabealejohtolat	Guovdageaidnu
18	Johan Aslak N Logje	1962	Oarjjabealejohtolat	Guovdageaidnu

Såmediggevålgå 2009
Sametingsvalget 2009